

Tillsynsvägledning gällande recipientkontroll inom jordbruksföretag

Myndigheter och kommuner har en skyldighet att söka ny kunskap och att verka för att uppnå av riksdagen och regeringen antagna mål, t.ex. miljökvalitetsmål och miljökvalitetsnormer för vattenförekomster, samt tillhörande åtgärdsprogram och handlingsplaner.

Enligt fastställt åtgärdsprogram för vattenförvaltningen ska

” Länsstyrelserna ska via sin tillsyn eller genom vägledning till kommunerna säkerställa att verksamhetsutövare som bedriver verksamhet eller vidtar åtgärder som påverkar vattenmiljön genomför egenkontroll och har de kontrollprogram som behövs för att möjliggöra en bedömning av verksamheternas eller åtgärdernas inverkan på den ekologiska, kemiska och kvantitativa statusen och den ekologiska potentialen i vattenförekomster. Åtgärden ska genomföras så att den bidrar till att de åtgärder vidtas som behövs för att miljökvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas. Åtgärden ska påbörjas omgående och genomföras kontinuerligt.”

Motsvarande ansvar åvilar kommunerna inom ramen för sin tillsyn på verksamhetsutövare som bedriver verksamhet eller vidtar åtgärder som påverkar vattenmiljön.

Bakgrund

Kunskapsläget om hur jordbruksföretag påverkar vattenmiljön är idag inte helt känd. Kunskapsbristen avser såväl själva miljötilståndet för olika vatten som för olika kvalitetsfaktorer och parametrar inom dessa. Vattenmyndigheterna anser att *övergödning* fosfor och kväve, *miljögifter*, till exempel växtskyddsmedel samt *förändring av livsmiljöer genom mänsklig påverkan*, exempelvis vattenkraft, rensning samt rätning av vattendrag är tre väsentliga miljöproblem. Alla med koppling till jordbruksverksamhet.

Det råder även en viss osäkerhet hos tillsynsmyndigheter om hur ingripandegrunderna i 26 kap. miljöbalken kan användas för att kräva insamling av miljödata från en verksamhet. Frågor som ofta väcks är ”vilken kontroll ska utföras inom ramen för verksamhetens egenkontroll?”, ”vilka krav kan ställas inom ramen för tillsyn utöver krav på deltagande i samordnad recipientkontroll?” samt ”vilken kontroll bör ingå i verksamheternas kontrollprogram respektive recipientkontroll?”.

Många jordbruksföretag är små och det är inte självklart för den enskilde verksamhetsutövaren att den egna verksamheten kan ge upphov till en betydande miljöpåverkan i ett större perspektiv. Det är en utmaning för tillsynsmyndigheterna att förklara och förmå enskilda jordbruksföretag att ansluta sig till samordnad recipientkontroll. Verksamhetsutövare är ofta oroliga för att kostnaderna för att genomföra egenkontroll av verksamheten ska vara höga och utgöra ytterligare en miljörelaterad avgift.

Jordbruksföretagen är viktiga verksamheter att nå med information och myndighetsutövning om Sverige ska kunna uppnå sina åtaganden, god ekologisk och kemisk status för ytvatten och god kemisk status för grundvatten. Sverige har till dags datum haft svårt att nå upp till Unionens krav på god vattenkvalitet, vilket i förlängningen kan komma att medföra än högre kostnader (böter).

Regelverken kring miljö kvalitetsnormer med dess faktiska innehåll och dess betydelse vid prövning och tillsyn enligt miljöbalken behöver förklaras och konkretiseras för såväl tillsynsmyndigheter som verksamhetsutövare. Denna TVL-info syftar till att öka kunskapen hos länets lantbruksinspektörer så att recipientkontroll blir en naturlig del av tillsynen. Utöver TVL-info kommer länsstyrelsen anordna en utbildningsdag om MKN vatten den 8 juni 2017 inom ramen för Miljösamverkan Skåne.

Behov inför framtiden

Samhället har ett stort och ökande behov av att kartlägga den *sammantagna* miljöpåverkan från såväl industriutsläpp, utsläpp av hushållens avloppsvatten som miljöpåverkan från jordbruket. Lagstiftningen ger goda möjligheter, att utifrån verksamheternas egenkontroll, tillståndsvillkor samt kommunala krav på icke tillståndspliktiga verksamheter, följa upp direktutsläpp vid kända utsläppspunkter.

Miljöpåverkan genom diffusa utsläpp är avsevärd men betydligt svårare att koppla till enskilda verksamheter, trots att MB grundprincip om att förorenaren betalar (PPP) gäller även vid denna typ av utsläpp. Samlad kunskap om miljöproblem samt dess påverkan på omgivningen är en angelägenhet för hela samhället. Kostnaden för datainsamling bör bäras solidariskt av samtliga förorenare. Jordbruket bidrar i dag inte till kostnaderna för recipientkontrollen i en omfattning som står i rimlig proportion till sektorns belastning på miljön.

Tillsynsmyndighetens roll

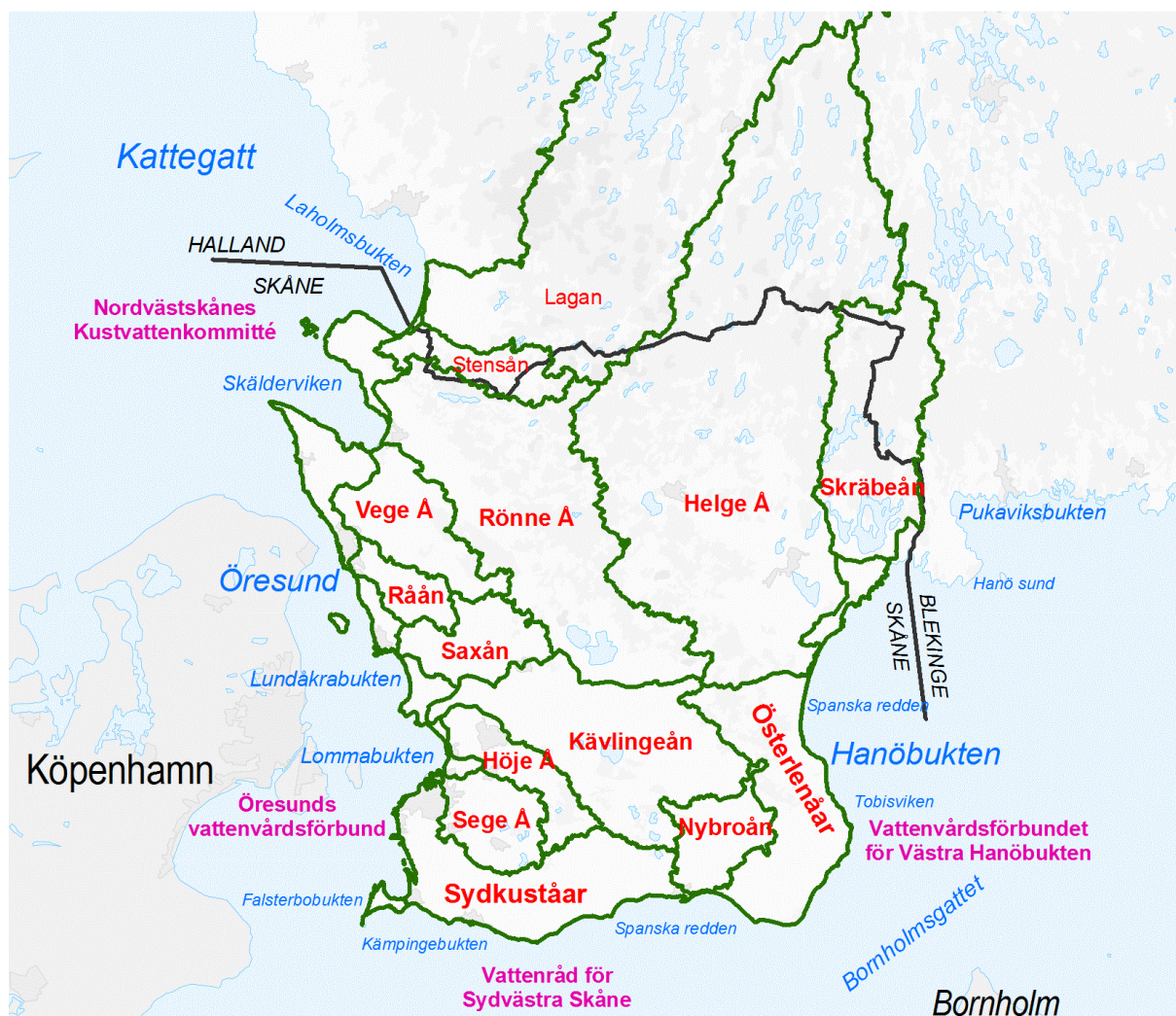
Tillsynsmyndighetens ska genom myndighetsutövning, se till att verksamheterna i möjligaste mån lever upp till miljöbalkens krav och bestämmelser. Råd och stöd till verksamheterna ingår i detta uppdrag. När det gäller tillsyn på jordbruksföretag ska tillsynsmyndigheterna säkerställa att verksamhetsutövare som bedriver verksamhet eller vidtar åtgärder som påverkar vattenmiljön genomför egenkontroll och har de kontrollprogram som behövs för att möjliggöra en bedömning av verksamheternas eller åtgärdernas inverkan på den ekologiska, kemiska och kvantitativa statusen och den ekologiska potentialen i vattenförekomster.

Förutom att säkerställa att verksamhetsutövaren bedömer verksamhetens miljöpåverkan samt vidtar de mått och steg som behövs för att minimera denna ingår att informera om lantbrukarens möjligheter att anmäla sig till de system för samordnad recipientkontroll som finns etablerade lokalt och regionalt. Tillsynsmyndigheten bör informera om såväl skyldigheten att kartlägga sitt eget jordbruksföretags recipientpåverkan samt de möjligheter som erbjuds inom den samordnade recipientkontrollen. Det ingår även i tillsynen att informera om det ekonomiska fördelar det innebär att ingå i samordnad recipientkontroll samt att krav annars kan komma att ställas genom föreläggande.

Samverkan mellan vattenråd, verksamheter och tillsynsmyndigheter

I Skåne genomförs recipientkontroll av ytvatten samordnat för tolv landbaserade avrinningsområden inom deldistrikt Skåne och för fyra kustområden; Västra Hanöbuktens kustvatten, Sydkustens kustvatten, Öresunds kustvatten och Nordvästra Skånes kustvatten. Recipientkontroll bedrivs inom större havsmynnande huvudavrinningsområden som t.ex. för Helge å, Nybroån, Kävlingeån och Rönne å eller för kustområden med flera mindre åar som t.ex. för Österlenåar och Sydkuståar.

Samordnad recipientkontroll bedrivs oftast av en arbetsgrupp under Vattenrådet för åtgärdsområdet. Denna arbetsgrupp har vanligen en egen, från vattenrådet, fristående ekonomi för kontrollprogrammet. Medlemmarna i vattenrådet som finansierar recipientkontrollen är också de som beslutar om recipientkontrollprogrammets innehåll och utformning. Arbetsgruppen tar fram ett förslag till kontrollprogram, som lämnas till tillsynsmyndigheterna för avstämning och synpunkter innan beslut. Arbetsgruppen samråder även med berörda tillsynsmyndigheter inför förändringar i kontrollprogrammet.

Avstämningen med berörda tillsynsmyndigheter ger möjlighet att påpeka brister i ett tidigt skede och att lämna råd om hur dessa brister kan åtgärdas. Den föreslagna arbetsformen ger fördelen att verksamhetsutövare i dialog med varandra kan påverka utformningen av kontrollprogrammets

innehåll, deras omfattning och den totala kostnaden. Man får också möjlighet att medverka vid beslut om vem som ska vara utförare (vanligen någon konsult) och om hur och på vilket sätt man vill att resultat ska redovisas.

Hur går vi vidare inom tillsynen?

Länsstyrelsen har tagit fram en rapport, ”*Jordbruk och recipientkontroll - underlag till vägledning för tillsynsmyndigheter*” Rapporten är tänkt att användas av kommunerna och länsstyrelsen som ett underlagsmaterial och inspiration för operativ tillsyn på jordbruksföretag. Rapporten innehåller en kunskapssammanställning över praktiska och legala förutsättningar för recipientkontroll, förslag till en modell för kostnadsberäkning samt en checklista för inspektörer att användas i fält.

Länsstyrelsen remitterade rapporten i en första omgång den 18 juni – 15 oktober 2015 till samtliga kommunala tillsynsmyndigheter enligt miljöbalken, d.v.s. miljönämnder eller motsvarande. Efter vissa justeringar remitterades rapporten, i en andra remissomgång den 1 december 2015 – 15 februari 2016, till medlemsorganisationer inom jordbrukssektorn, organisationer för vattendragskontroll samt centrala och regionala myndigheter. Svar inkom från tre sektorsorgan och från Hushållningssällskapet i Skåne, 14 organisationer för vattendragskontroll och sex centrala/regionala myndigheter.

Länsstyrelsen kommer mot bakgrund av remissvaren att:

- avvakta nationella aktiviteter för en samordnad regional recipientkontroll för jordbruksverksamhet.
- vid prövning och vid tillsyn av jordbruksverksamheter ställa krav på recipientkontroll i yt- och grundvatten.
- inom ramen för Länsstyrelsen tillsynsvägledningssuppdrag uppmana kommunernas miljönämnder att inom sitt tillsynsuppdrag vid anmälningspliktiga och delegerade tillståndspliktiga jordbruksföretag ställa motsvarande krav på recipientkontroll i yt- och grundvatten.
- ta fram ett förslag på mininivå för recipientkontroll
- revidera TVL-info 2015:8 *Tillsynsvägledning inför kommande tillsynsinsatser inom jordbruksföretags recipientkontroll*, och utkast till rapport *Jordbruket och recipientkontroll – underlag till vägledning för tillsynsmyndigheter*, version 2015-12-05, utifrån Länsstyrelsens slutsatser.

Vidare har Länsstyrelsen

- föreslagit Havs- och vattenmyndigheten att Länsstyrelsen Skåne kan tänka sig att ingå i ett pilotprojekt för samordnad recipientkontroll avseende jordbruksverksamheter och dess effekter på vattenmiljön.

- föreslagit Naturvårdsverkets miljöbalksprojekt att jordbruksföretag med växtodling bör införlivas i gällande regelverk för provnings- respektive anmälningspliktigt enligt miljöbalken.

För mer information kontakta

- miljöskyddshandläggare tillsyn lantbruk Christel Mårtensson
christel.martensson@lansstyrelsen.se
- miljöskyddshandläggare tillståndsprövning 9 kap miljöbalken (samråd inför tillståndsansökan, tillstånd till verksamhet, villkorsändring, återkallelse av tillstånd) Anna Nilsson
anna.s.nilsson@lansstyrelsen.se eller Anders Bertholdsson anders.bertholdsson@lansstyrelsen.se
- vattenhandläggare (bevattnings m.m.) Thomas Lakowitz thomas.lakowitz@lansstyrelsen.se
- lantbrukskonsulent Helena Nilsson helena.nilsson@lansstyrelsen.se,
- miljöjurist Margaretha Svenning, margareta.svenning@lansstyrelsen.se
- TVL-strateg Göran Jansson, goran.n.jansson@lansstyrelsen.se.